МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ІНЖЕНЕРНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

WROCLAW UNIVERCITY OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

ІНТЕГРОВАНІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ РОБОТОТЕХНІЧНІ КОМПЛЕКСИ (ІІРТК-2021)

ЧОТИРНАДЦЯТА МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

18-19 травня 2021 р.
Київ, Україна

ЗБІРКА ТЕЗ

Київ
2021

УДК 520.874.3

АНАЛІЗ ФІЛЬТРА БАТТЕРВОРТА У ПРОСТОРІ СТАНІВ ДЛЯ ПРИСТРОЇВ ЦИФРОВОГО РЕЛЕЙНОГО ЗАХИСТУ

А.В. Рудик, д.т.н., доцент, Національний університет водного господарства та природокористування, a.v.rudyk@nuwm.edu.ua; **І.В. Захаревич,** здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня, Національний університет водного господарства та природокористування

З точки зору аналізу та синтезу доцільно поділити всі змінні, які характеризують систему або мають до неї відношення, на три групи:

- вхідні змінні або вхідні дії, позначимо їх як **u,** вони є сигналами, зовнішніми по відношенню до системи;
- вихідні змінні **y**, які характеризують реакцію системи на вхідні дії і цікавлять проектувальника;
- змінні стану **x** або проміжні змінні, які характеризують поведінку системи.

Схематично система може бути зображена як ”чорний ящик” з деяким числом вхідних та вихідних каналів. Вхідні канали є вектором вхідних дій **u**; вихідні канали – вектор вихідних змінних $\mathbf{y}_i$. Проміжні змінні або координати стану системи відносяться до вмісту “чорного ящика” і тому приховані від безпосереднього спостереження, це так звані внутрішні змінні. Їх позначаємо як вектор стану системи **x.** Величини **u**, **y**, **x** є функціями часу, тобто **u**(t), **y**(t), $\mathbf{x}_i$t) позначають значення величин **u**, **y**, **x** в довільний момент часу t.

Заради зручності оперування з багатомірними величинами сукупність вхідних змінних позначимо як вектор-рядок входу розмірності p $\mathbf{u}^T(t) = [u_1(t), u_2(t), \ldots, u_p(t)]^T$; сукупність вихідних змінних – як вектор-рядок виходу розмірності m $\mathbf{y}^T(t) = [y_1(t), y_2(t), \ldots, y_m(t)]$; сукупність змінних станів – як вектор-рядок стану розмірності n $\mathbf{x}^T(t) = [x_1(t), x_2(t), \ldots, x_n(t)]^T$.

Множини значень, які зможуть прийняти вектори **u**(t), **y**(t), **x**(t), називають простором вхідних змінних, простором вихідних змінних та простором станів відповідно. У будь-який довільний момент часу t стан системи є функцією початкового стану $\mathbf{x}(t_0)$ та вектора входу $\mathbf{u}(t_0, t)$, тобто

$$\mathbf{x}(t) = \mathbf{F}\,[\mathbf{x}(t_0), \mathbf{u}(t_0, t)], \tag{1}$$

де **F** – однозначна функція своїх аргументів.

Вектор виходу в будь-який довільний момент часу t також є функцією $\mathbf{x}(t_0)$ та $\mathbf{u}(t_0, t)$ і може бути записаним як

$$\mathbf{y}(t) = \mathbf{G}\,[\mathbf{x}(t_0), \mathbf{u}(t_0, t)]\,. \tag{2}$$

Рівняння (1) та (2) прийнято записувати у загальній формі:

$$\mathbf{x}(t) = \mathbf{F}\,[\mathbf{x}(t_0), \mathbf{u}(t_0, t)]; \qquad \mathbf{y}(t) = \mathbf{G}\,[\mathbf{x}(t_0), \mathbf{u}(t_0, t)],$$

і часто називають рівняннями стану системи.

Якщо система описується лінійними диференційними рівняннями, то рівняння стану системи зводяться до такого вигляду:

$$\mathbf{x}(t) = \mathbf{A}(t)\,\mathbf{x}(t) + \mathbf{B}(t)\,\mathbf{u}(t); \qquad \mathbf{y}(t) = \mathbf{C}(t)\,\mathbf{x}(t) + \mathbf{D}(t)\,\mathbf{u}(t),$$

де $\mathbf{A}(t)$ – системна матриця; $\mathbf{B}(t)$ – матриця входу; $\mathbf{C}(t)$ – матриця виходу системи; $\mathbf{D}(t)$ – матриця обходу системи.

Якщо система стаціонарна, то системні матриці **A**, **B**, **C**, **D** від часу не залежать. Виведення рівнянь стану, які повністю описують систему, є обов'язковим початковим етапом аналізу та синтезу в сучасній теорії систем.

Математична модель лінійного кола в термінах змінних станів показана на рис. 1.

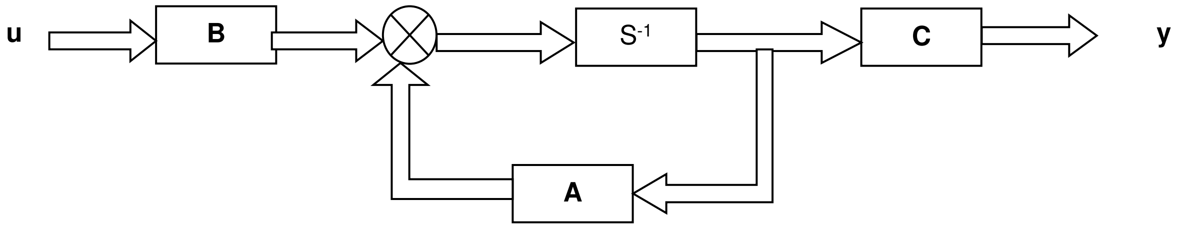

Рис. 1. Математична модель фільтра у термінах змінних станів

Вона може бути складена на основі заданої передавальної функції різними способами залежно від її вигляду:

- якщо передавальна функція W(s) є відношенням поліномів s загального виду, то використовується метод безпосереднього програмування;

- якщо передавальна функція W(s) задана як сума простих дробів –метод паралельного програмування;

- якщо передавальна функція є добутком співмножників – методом послідовного програмування.

В нашому випадку передавальна функція представлена у вигляді, зручному для використання методу паралельного програмування. Спочатку розкладемо передавальну функцію W(s) на суму простих дрібно-раціональних функцій, використовуючи метод невизначених коефіцієнтів.

$$W(s) = \frac{Y(s)}{U(s)} = \frac{1}{\left(T_1^2 s^2 + 2\xi_1 T_1 s + 1\right)\left(T_2^2 s^2 + 2\xi_2 T_2 s + 1\right)} =$$
$$= \frac{a_1 s + b_1}{T_1^2 s^2 + 2\xi_1 T_1 s + 1} + \frac{a_2 s + b_2}{T_2^2 s^2 + 2\xi_2 T_2 s + 1},$$

де коефіцієнти a_1, a_2, b_1, b_2 визначаються з системи алгебраїчних рівнянь:

$$\begin{array}{l|l} S^0 & b_1 + b_2 = 1; \\ & S^1 \quad a_1 + a_2 + 2\xi_1 b_2 T_1 + 2\xi_2 b_1 T_2 = 0; \\ & S^2 \quad b_1 T_2^2 + b_2 T_1^2 + 2\xi_1 a_2 T_1 + 2\xi_2 a_1 T_2 = 0; \\ & S^3 \quad a_1 T_2 + a_2 T_1^2 = 0. \end{array}$$

Результат розкладання передавальної функції на суму простих складових показує, що досліджуване коло можна представити у вигляді паралельного з’єднання двох типових коливальних ланок з відповідними параметрами. Оскільки топологія ланок однакова за винятком параметрів, то надалі розглянемо лише першу з них. Її передавальна функція має вигляд

$$W_1(s) = \frac{Y_1(s)}{U(s)} = \frac{a_1 s + b_1}{T_1^2 s^2 + 2\xi_1 T_1 s + 1} = \frac{a_1 s^{-1} + b_1 s^{-2}}{s^{-2} + 2\xi_1 T_1 s^{-1} + T_1^2}. \quad (3)$$

Далі для побудови математичної моделі цієї ланки в термінах простору станів застосуємо метод прямого програмування, для чого позначимо:

$$E_1(s) = \frac{U(s)}{s^{-2} + 2\xi_1 T_1 s^{-1} + T_1^2}; \qquad Y_1(s) = \left(a_1 s^{-1} + b_1 s^{-2}\right) E_1(s). \quad (4)$$

Блок-схема системи в змінних стану випливає безпосередньо з сукупності наступних рівнянь:

$$\begin{aligned}
\dot{x}_1(t) &= 0\,x_1(t) + 1\,x_2(t) + 0\,x_3(t) + 0\,x_4(t) + 0\,u(t);\\
\dot{x}_2(t) &= -\frac{x_1(t)}{T_1^2} - \frac{2\xi_1 x_2(t)}{T_1} + 0\,x_3(t) + 0\,x_4(t) + \frac{u(t)}{T_1^2};\\
\dot{x}_3(t) &= 0\,x_1(t) + 0\,x_2(t) + 0\,x_3(t) + 1\,x_4(t) + 0\,u(t);\\
\dot{x}_4(t) &= 0\,x_1(t) + 0\,x_2(t) - \frac{x_3(t)}{T_2^2} - \frac{2\xi_2 x_4(t)}{T_2} + \frac{u(t)}{T_2^2};\\
y(t) &= b_1 x_1(t) + a_1 x_2(t) + b_2 x_3(t) + a_2 x_4(t) + 0\,u(t).
\end{aligned} \quad (5)$$

Додержуючись рівнянь (6.9), складемо схему системи в змінних стану, яка складена з інтеграторів, підсилювачів та суматорів (рис. 2).

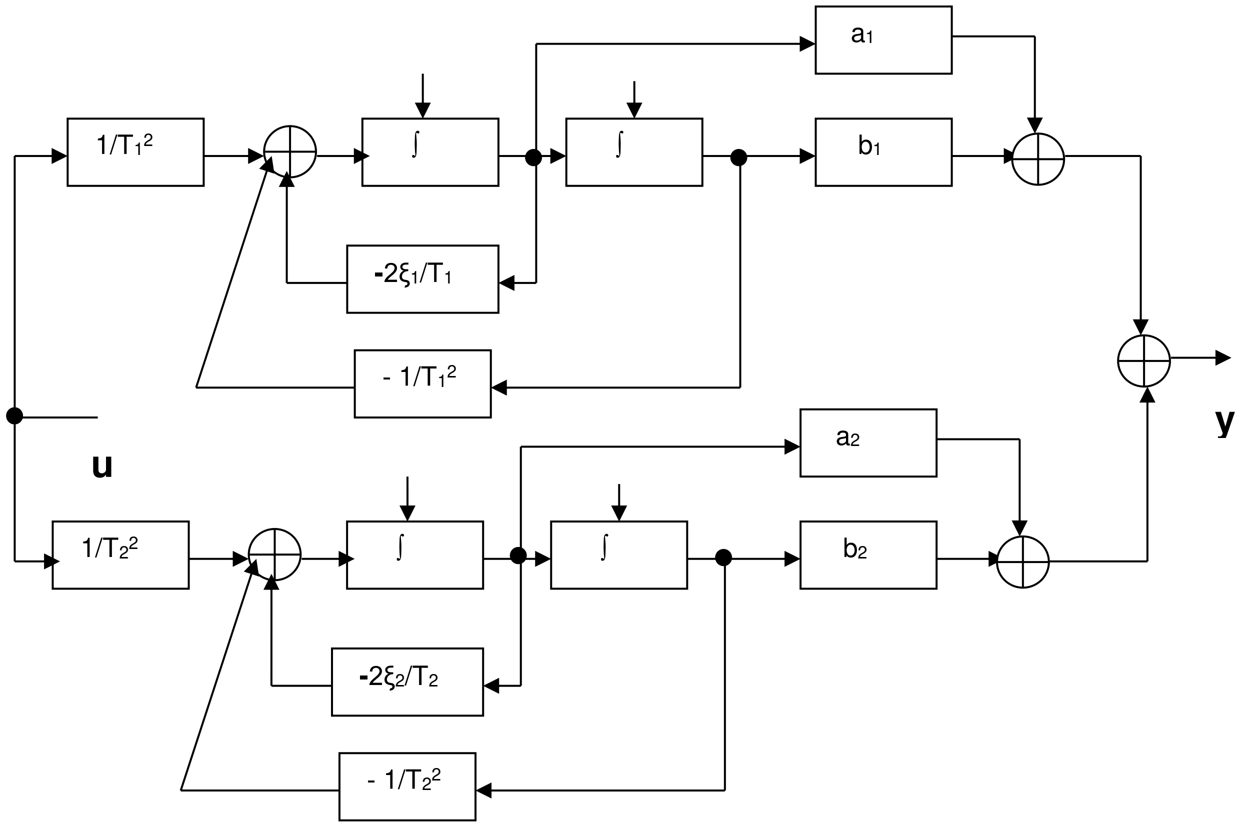

Рис. 2. Структура математичної моделі досліджуваного фільтра

За отриманими результатами можна проводити цифрове моделювання характеристик фільтра для пристроїв цифрового релейного захисту.

УДК 004

Наукове видання

ІНТЕГРОВАНІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ РОБОТОТЕХНІЧНІ КОМПЛЕКСИ (ІІРТК-2021)

ЧОТИРНАДЦЯТА МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
18-19 травня 2021 р.
Київ, Україна
Збірка тез

Тези надруковані в авторській редакції на одній із трьох робочих мов конференції

Оригінал-макет
підготовлено на кафедрі комп'ютеризованих електротехнічних систем та технологій
Навчально-наукового інституту інформаційно-діагностичних систем
Національного авіаційного університету

Комп'ютерна верстка:
Граф М.С., Шелуха О.О.

Підп. до друку 13.04.20. Формат 60х84/16.
Папір офс. Гарн. Times New Roman.
Ум. друк. арк. 24,5. Тираж 100 прим. Замовлення № 5

Віддруковано у СПД «Андрієвська Л.В.»
м. Київ, вул. Бориспільська, 9,
Свідоцтво серія ВОЗ № 919546 від 19.09.2004 р.